YHDENVERTAISUUS
VALTUUTETTU
DISKRIMINERINGSOMBUDSMANNEN
NON-DISCRIMINATION OMBUDSMAN

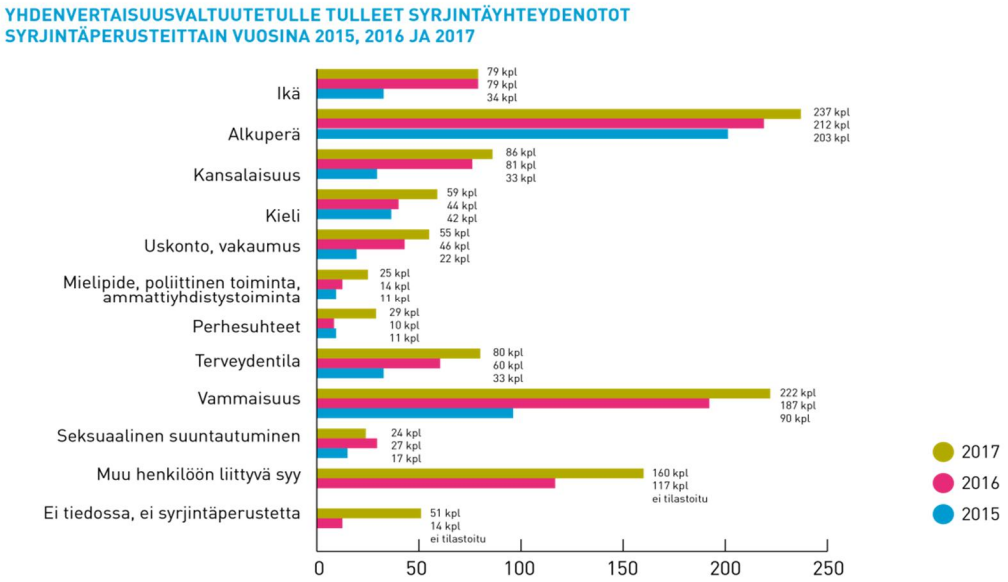
Tiivistelmä yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomuksesta eduskunnalle (K 6/2018 vp)

Yhdenvertaisuudesta oikeussuojaa kaikille

Yhdenvertaisuusvaltuutetulla on laaja tehtäväkenttä ja toimivalta puuttua syrjintään, toimia kansallisena ihmiskaupparaportoijana sekä valvoa maastapoistamisten täytäntöönpanoa. Tämän tehtäväkentän kautta yhdenvertaisuusvaltuutetulle on kertynyt hyvä kokonaiskuva perus- ja ihmisoikeuksien tilasta Suomessa sekä eri vähemmistöjen asemasta.

Yhdenvertaisuuden sekä perus- ja ihmisoikeuksien tärkeys korostuvat yhteiskunnallisesti haastavissa tilanteissa. Suomea kurittanut pitkä taloudellinen taantuma ja viimeisten vuosien aikana polarisoitunut yhteiskunnallinen ilmapiiri ovat aiheuttaneet pelkoja yhdenvertaisuuden heikkenemisestä. Edistysaskeleita on otettu esimerkiksi tasa-arvoisen avioliittolain ja vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan YK:n yleissopimuksen hyväksymisen myötä.

Kuka tahansa voi tulla syrjityksi. Kanteluiden sekä tutkimustiedon perusteella syrjintä eri elämänalueilla on sekä yleistä että hyvin monimuotoista. Syrjintä voi liittyä verkkopankkipalveluihin, terveydenhoitoon, koulukuljetuksiin, asunnon vuokraamiseen tai häirintään työpaikalla.

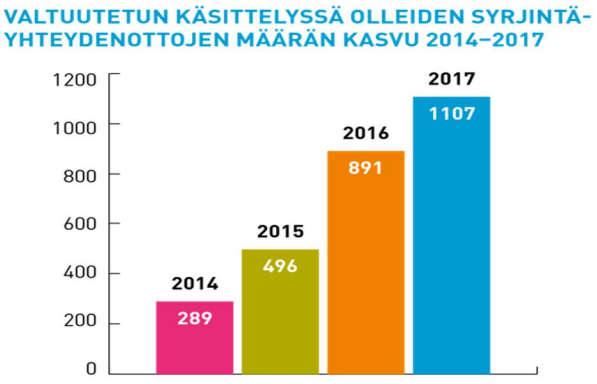

Toimintatavat ja yhteydenotot. Yhdenvertaisuuslaki mahdollistaa monia toimintamuotoja, joiden avulla valtuutettu voi puuttua syrjintään ja edistää yhdenvertaisuutta sekä yksittäistapauksissa että

laajemmin. Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimintakeinoihin kuuluvat muun muassa kannanotto syrjintään, sovinnon edistäminen osapuolten välillä, asian vieminen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan ratkaistavaksi tai syrjinnän uhrin avustaminen oikeudessa. Kevyimmillään tilanne voi selvitä puhelimitse tai sähköpostitse. Valtuutettu ryhtyy toimenpiteisiin erityisesti periaatteellisesti merkittävissä tapauksissa ja silloin, kun valtuutetun toiminnalla voi olla keskeinen merkitys lopputuloksen kannalta. Valtuutettu edistää yhdenvertaisuutta muun muassa sidosryhmäyhteistyöllä ja vaikuttamistyön avulla sekä kannustamalla eri toimijoita hyödyntämään yhdenvertaisuussuunnittelua.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun puuttuminen syrjintätapaukseen auttaa syrjintää kokenutta henkilöä pääsemään oikeuksiinsa oikeusprosessia kevyemmin. Yhdenvertaisuusvaltuutetun yhteydenotto syrjinnästä epäiltyyn tahoon ehkäisee myös vastaavien syrjintätilanteiden syntyä ja edistää yhdenvertaisuutta yksittäistapausta laajemmin.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun kolmen ensimmäisen toimintavuoden aikana yhteydenottoja on tullut koetusta tai havaitusta syrjinnästä laajasti eri syrjintäperusteilla ja kaikilta elämänalueilta. Yhteydenottomäärät ovat vuosittain kasvaneet merkittävästi. Yleisimpiä ovat olleet alkuperään ja vammaisuuteen liittyvät yhteydenotot. Tutkimusten mukaan syrjintää kokevat enemmän vähemmistöihin kuuluvat henkilöt. Osa syrjinnästä jää kuitenkin piiloon ja siihen ei pystytä puuttumaan tehokkaasti. Syrjintä tulee myös kalliiksi yhteiskunnalle, kun yksilön kyvyt eivät syrjinnän takia tule käyttöön esimerkiksi työelämässä. On tärkeää, että syrjintää kokenut tai sitä epäilevä tietäisi, minne olla yhteydessä asian selvittämiseksi.

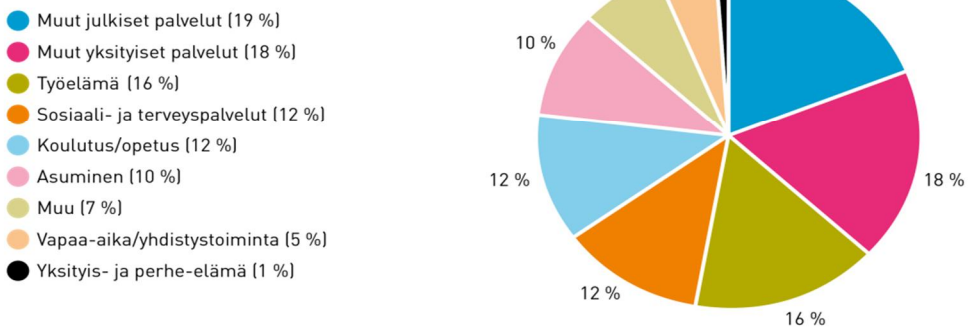

Yhdenvertaisuuden toteuduttava eri elämänalueilla. Jokaisella lapsella on oikeus turvalliseen oppimis- ja kasvuympäristöön. Koulu on lapsen elämän keskeinen ympäristö ja siellä tapahtuva häirintä voi aiheuttaa elämänmittaisia traumoja. Lapsi ei voi valita, käykö hän koulua vai ei. Vastuu turvallisesta oppimisympäristöstä on oppilaitoksella ja koulutuksen järjestäjällä. Yhdenvertaisuusvaltuutetun suositus on, että oppilaitoksen toiminta määriteltäisiin syrjinnäksi, jos oppilaitos ei puutu oppilaaseen tai opiskelijaan kohdistettuun häirintään.

Yhdenvertaisuusvaltuutetulle tulee kanteluita erilaisista yksityisistä palveluista monien eri syrjintäperusteiden perusteella. Yksityisiä palveluita koskevat yhteydenotot liittyvät useimmiten pankki- ja vakuutuspalveluihin, ravintola- ja hotellipalveluihin tai kaupan sektoriin. Joskus taustalla on väärinkäsitys siitä, että palveluntarjoaja saisi täysin vapaasti valita asiakkaansa. Rikoslaki ja yhdenvertaisuuslaki kieltävät asiakkaiden valitsemisen syrjivin perustein.

Sosiaali- ja terveyspalvelut ovat ihmisen hyvinvoinnin ja arjen kannalta olennaisia palveluita. Palvelut ovat suurten muutosten edessä sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistuksen ja maakuntauudistuksen myötä. Yhdenvertaisuusvaltuutettu on ilmaissut huolensa siitä, miten eri vähemmistöihin kuuluvien asiakasryhmien yhdenvertaisuudesta huolehditaan jatkossa. Niin palveluiden saavutettavuus kuin ruotsinkielisten ja saamenkielisten palveluiden turvaaminenkin ovat tärkeitä velvoitteita, jotka eivät toteudu täysimääräisesti, jos niitä ei painoteta uudistuksissa.

YHDENVERTAISUUSVALTUUTETULLE TULLEET SYRJINTÄYHTEYDENOTOT ELÄMÄNALUEITTAIN VUONNA 2017

Esteetön, saavutettava ja yhdenvertainen yhteiskunta. Esteetön yhteiskunta on perusedellytys osallisuudelle ja yhdenvertaisuudelle. Yhteiskunnan rakentamisen lähtökohdaksi on otettava kaikille esteetön ja saavutettava yhteiskunta. Esteetön suunnittelu ottaa huomioon myös ikääntyvän väestön tarpeet ja siitä hyötyy moni esimerkiksi sairastumisen, onnettomuuden tai vanhemmuuden myötä.

Vammaiset henkilöt tarvitsevat kohdennettuja toimenpiteitä yhdenvertaisuutensa ja osallisuutensa parantamiseksi tavaroiden ja palveluiden tarjonnassa sekä työelämässä. Liikkumisen, matkustamisen ja sen kautta osallisuuden toteutuminen vaatii usean eri tahon toimia. Esimerkiksi junaliikenteen viranomaisvastuiden osalta ei ole osoitettavissa tahoa, jolla olisi kokonaisvastuu kyseisen liikennemuodon osalta. Vammaisuuden moninaisuuden ymmärtäminen on tärkeää. Kohdennettujen palveluiden ja mukautusten lisäksi tarvitaan kaikille sopivaa suunnittelua, esteettömyyttä ja saavutettavuutta.

Työelämän syrjintään puuttumista vahvistettava. Työsyrjintä on hyvin yleinen yhteydenottoperuste syrjintäkieltoa valvoviin viranomaisiin EU-maissa. Suomessa esiintyvä työsyrjintä kohdistuu niin valtaväestöön kuin vähemmistöihinkin. Selvitysten valossa on selvää, että osa työsyrjinnästä jää piiloon. Aliraportointi ja heikko oikeuksiin pääsy näyttäisi korostuvan erityisesti vähemmistöihin kohdistuvassa työsyrjinnässä.

EU-maissa lähes kaikilla syrjintään puuttuvilla viranomaisilla on eri syrjintäperusteita kattava mandaatti, myös työelämässä. Muista eurooppalaisista valtioista poiketen Suomessa syrjintään puuttuvalle erityisviranomaiselle – yhdenvertaisuusvaltuutetulle – ei ole annettu toimivaltaa ottaa kantaa siihen, onko työelämän yksittäistapauksessa noudatettu yhdenvertaisuuslain syrjinnän kieltoa. Puutteellisesta toimivallasta huolimatta 16 % vuoden 2017 yhdenvertaisuusvaltuutetulle tulleista yhteydenotoista koski työelämää.

EU-komissio antoi kesäkuussa 2018 suositukset tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuselimien standardeiksi (C(2018) 3850 final). Esitys lähtee siitä, että jäsenvaltioiden tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuselimillä tulisi olla mandaatti puuttua syrjintään laajasti eri syrjintäperusteilla ja kaikilla keskeisillä elämänalueilla mukaan lukien työelämä. Myös Euroopan neuvoston rasismin ja suvaitsemattomuuden vastainen komissio (ECRI) on hyväksynyt helmikuussa 2018 suositukset, jonka mukaan tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuselimillä tulisi olla toimivaltaa kaikilla elämänalueilla.

Keinona puuttua paremmin työelämässä esiintyvään syrjintään olisi antaa yhdenvertaisuusvaltuutetulle aluehallintoviraston ohella tasa-arvovaltuutetun tavoin mahdollisuus arvioida työelämän syrjintätilanteita. Vastaavan toimivallan lisääminen yhdenvertaisuusvaltuutetulle täydentäisi yksilön oikeussuojaa ja yhdenmukaistaisi tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusvaltuutettujen toimivaltaa. Toimivallan lisääminen poistaisi erityiskysymyksiin kuten vuokratyövoimaan, rekrytointiin ja harjoittelijoihin liittyviä epäselvyyksiä siitä, mikä viranomainen ja miten asiaan voi puuttua.

Valtuutetun toimintamahdollisuuksien laajentaminen antaisi olennaista tukea myös valtuutetun yleisemmälle tehtävälle edistää yhdenvertaisuutta työelämässä. Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan asiasta todennut (PeVL 31/2014 vp), että ”työelämän yhdenvertaisuus- ja syrjintäkysymysten valvonnan jättäminen yhdenvertaisuusvaltuutetun toimivallan ulkopuolelle on ongelmallista lain yhtenäisen valvonnan ja yhdenvertaisuusvaltuutetun aseman kannalta, kun otetaan huomioon, että työelämä on yhdenvertaisuuslain keskeinen soveltamisalue.” Myös työelämä- ja tasa-arvovaliokunta totesi mietinnössään (TyVM 11/2014 vp), että se ”pitää toimivallan jakoa ongelmallisena, koska työsuojeluviranomaiset eivät ole perus- ja ihmisoikeuskysymysten asiantuntijoita, kuten yhdenvertaisuusvaltuutettu on.”

Yhdenvertaisuuslain kehittämisellä olisi mahdollista puuttua vielä paremmin syrjintään ja edistää yhdenvertaisuutta. Yhdenvertaisuusvaltuutetun kolmen ensimmäisen vuoden kokemusten jälkeen on perusteltua jatkaa lain kehittämistä osittaisuudistuksella yksilön oikeussuojaa vahvistaen. Valtuutetun tulisi voida viedä syrjintää koskeva asia yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakuntaan uhria nimeämättä, ja yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnalla tulisi olla toimivalta määrätä syrjinnän uhrille hyvitys.

Ulkomaalaisten asema ja oikeudet

Kolmen viimeisen vuoden aikana etenkin turvapaikanhakijoiden oikeuksia on kavennettu lakimuutoksilla että soveltamiskäytäntöjen tiukennuksilla. Näiden yhteisvaikutuksia tulisi arvioida kriittisesti. Perus- ja ihmisoikeuksien kunnioituksen tulee olla keskiössä, kun tehdään päätöksiä haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden asemasta. Turvapaikka- ja maahanmuuttopolitiikassa tulee pyrkiä kestäviin ratkaisuihin niin yksilön kuin yhteiskunnankin näkökulmasta.

Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan, Åbo Akademin ihmisoikeusinstituutin ja yhdenvertaisuusvaltuutetun toteuttaman pilottitutkimuksen mukaan turvapaikanhakijoiden perusteita kansainväliselle suojelulle ei hyväksytty vuonna 2017 yhtä usein kuin vuonna 2015. Näyttää siltä, että Maahanmuuttoviraston soveltamiskäytännöllä hakijan näyttötaakka on nostettu hyvin korkeaksi. Oikeusvaltiossa selvänä lähtökohtana tulisi kuitenkin olla, että keskeiset yksilön oikeusasemaa koskevat muutokset toteutetaan aina lainsäädäntöteitse.

Toimeentuloedellytyksen ja hakemusmaksujen korotuksen seurauksena perheenyhdistäminen on tehty käytännössä mahdottomaksi monille kansainvälistä suojelua saaneille, etenkin toissijaista suojelua ja alaikäisille oleskeluluvan saaneille. Ilman oleskelulupaa oleskelevien määrä on kasvanut viime vuosina. Kuntien erilaiset käytännöt välttämättömän toimeentulon ja huolenpidon sisällöstä ovat johtaneet yhdenvertaisuuden näkökulmasta ongelmalliseen tilanteeseen. Perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen kannalta on merkittävä puute, että vailla oleskelulupaa oleskelevat henkilöt eivät uskalla hakea oleskelulupaa tai ilmoittaa heihin kohdistuneista rikoksista maastapoistamisen täytäntöönpanon pelossa.

Vuoden 2017 lopussa tiedossa olleiden kielteisten kansainvälisen suojelun päätösten määrän perusteella maastapoistamiset lisääntyvät edelleen lähivuosina. Riippumattoman valvojan läsnäolo tahdonvastaisissa palautuksissa lisää viranomaistoiminnan läpinäkyvyyttä, parantaa palautettavien oikeusturvaa ja hälventää viranomaistoimintaan kohdistuvaa epäluuloa sekä väärien tietojen leviämistä.

Ihmiskaupan vastainen työ

Yhdenvertaisuusvaltuutetun ja Euroopan kriminaalipolitiikan instituutin yhteistyössä tekemä selvitys ihmiskaupan uhrien auttamista koskevan lainsäädännön toimivuudesta osoittaa, että auttamisjärjestelmän tarjoama viranomaisapu ei tavoita kaikkia apua tarvitsevia ihmiskaupan uhreja. Kuntien sosiaali- ja terveystoimi ei tunne ihmiskaupan uhrien auttamista koskevaa vastaanottolakia eikä ihmiskaupan uhrien erityisasema palveluiden saajina kunnissa toteudu. Ihmiskaupan uhrit eivät aina saa palveluja, joihin he lain mukaan olisivat oikeutettuja. Uhrien joukossa on myös valtaväestöön kuuluvia Suomen kansalaisia.

Suomessa on henkilöitä, jotka eivät ihmiskauppaan liittyvästä avuntarpeesta huolimatta saa ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmästä riittävää apua. He eivät joko ohjaudu tai pääse viranomaisavun piiriin. Jotkut uhreista poistetaan auttamisjärjestelmästä esimerkiksi rikosnimikkeen tai syytteen muuttumisen vuoksi. Kansalaisjärjestöjen toimintaedellytykset viranomaisavun ulkopuolelle jäävien ihmiskaupan uhrien auttamiseen ovat riittämättömät. Osa ihmiskaupan uhreista ei edes hae viran-

omaisavun piiriin. Auttamisjärjestelmään ei esimerkiksi esitetä juuri lainkaan sellaisia seksuaalisen hyväksikäytön uhriksi joutuneita henkilöitä, jotka olisivat joutuneet ihmiskaupan uhreiksi Suomessa.

Selvityksen mukaan yksi keskeinen syy avun ulkopuolelle jäämiseen on lainsäädännön ja sen soveltamisen seurauksena syntynyt vahva kytkös ihmiskaupan uhrien auttamisen ja rikosprosessin välillä. Kytkös näyttää vahvistuneen vuonna 2015 voimaan tulleen lainmuutoksen myötä. Selvityksen mukaan rikosoikeusjärjestelmän toimijat itse esittivät, että auttamisjärjestelmän tulisi voida auttaa uhreja riippumatta rikosprosessin etenemisestä.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun resurssit

Yhdenvertaisuusvaltuutetun laaja mandaatti edellyttää toimiston henkilökunnalta laaja-alaista osaamista ja kykyä käsitellä aiempaa suurempaa yhteydenottojen määrää ja vaativia oikeudellisia kysymyksiä. Toimiston palveluja ja toimintatapoja on viimeisen kolmen vuoden aikana kehitetty vielä helpommin lähestyttäviksi, saavutettaviksi ja asiakasystävällisiksi, jotta valtuutettu koetaan luotettavana ja uskottavana matalan kynnyksen oikeusturvakeinona. Valtuutetun henkilöresurssit sekä toimintamääräraha ovat hyvin rajallisia. Etenkin vuosittaisen toimintamäärärahan alhainen taso 150 000 € rajoittaa valtuutetun mahdollisuuksia suunnitella ja toteuttaa laajempia ja yhteiskunnallisesti vaikuttavia hankkeita yhdenvertaisuuden edistämiseksi eri elämänalueilla.

Syrjintäyhteydenottojen määrä on kolmessa vuodessa nelinkertaistunut. Tämä tarkoittaa, että valtuutettu joutuu entistä huolellisemmin arvioimaan, mitä yhteydenottoja käsitellään ja mihin yhteydenottoihin paneudutaan syvällisemmin. Priorisointi saattaa tuntua epäoikeudenmukaiselta yksittäisestä asiakkaasta, mutta muussa tapauksessa käsittelyajat pitenisivät merkittävästi ja monia tärkeitä asioita jouduttaisiin käsittelemään pintapuolisemmin. Se kyseenalaistaisi valtuutetun tehokkaana matalan kynnyksen oikeusturvakeinona. On selvää, että valtuutettu ei pysty tehokkaasti ja laadukkaasti hoitamaan lakisääteistä tehtäväänsä, jos yhteydenottomäärä kasvaa edelleen yhtä voimakkaasti ja resurssit pysyvät nykyisellään.

Eduskunnan eri valiokunnat (HaV, LaV ja VaV) ovat viime vuosien talousarviolausunnoissaan tuoneet esille huolensa niin ihmiskaupparaportoijan tehtävän kuin maastapoistamisen täytäntöönpanon valvonnan vajavaisista resursseista. Raportoijan tehtäväkenttä on hyvin laaja-alainen. Ihmiskaupan parempi tunnistaminen ja ihmiskaupan vastaisen toiminnan kehittyminen näkyy valtuutetun toimistossa asiakas- ja viranomaisyhteydenottojen selvänä lisääntymisenä. Osaamisen vahvistaminen vaatii jatkuvaa kouluttamista ja neuvontaa. Nykyinen henkilöresurssi ei työmäärän lisääntyessä riitä vastaamaan ihmiskaupan vastaisen työn parissa toimivien tahojen tiedon ja tuen tarpeisiin etenkin, kun valtuutettu pyrkii samalla turvaamaan laadukkaan selvitys- ja tutkimustoiminnan.

Valtuutettu on hoitanut vuoden 2014 alusta lähtien maastapoistamisen täytäntöönpanon valvontaa ilman pysyvää resurssia. Aluksi tehtävää hoidettiin EU-hankerahoituksella. Vuodeksi 2017 valtuutettu sai budjettirahoituksen yhteen määräaikaiseen virkaan ja vuodelle 2018 kolmeen määräaikaiseen virkaan. Valtiovarainvaliokunta yhtyi mietinnössään (VaVM 22/2017 vp) valtuutetun näkemykseen, että lakisäätäiselle tehtävälle on osoitettava riittävä vakituinen resurssi, joka sisällytetään kevään 2018 julkisen talouden suunnitelmaan, mikä on sittemmin toteutunut.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun tehtävän ytimessä on arvioida ja varmistaa, että ihmisten oikeudet ja yksilön oikeussuoja toteutuvat mahdollisimman yhdenvertaisesti. Kyse voi olla siitä, että romaniperhettä kohdellaan syrjivästi vuokramarkkinoilla, turvapaikanhakija ilman syytä erotetaan perheestään, ihmiskaupan uhri ei saa hänelle kuuluvaa terveyspalvelua tai maastapoistettava henkilö ei saa ottaa yhteyttä avustajaansa. Valtuutettu valvoo, noudattavatko viranomaiset ja yksityiset toimijat lakisääteisiä velvoitteitaan. Toiminnan tuloksellisuuden kannalta on järkevää panostaa ennalta ehkäisevään toimintaan. Neuvonnalla, koulutuksella ja viestinnällä voidaan ehkäistä syrjintää ja muita oikeudenloukkauksia. Yhdenvertaisuusvaltuutetun työhön sijoitetut resurssit voidaan saada takaisin moninkertaisesti, kun vältytään usein vakavilta oikeudenloukkauksilta ja niistä aiheutuvista kustannuksista niin julkisella kuin yksityisellä puolella.

Tässä kiteytettynä yhdenvertaisuusvaltuutetun ensimmäisen eduskuntakertomuksen keskeisemmät viestit, joiden perusteella valtuutettu antaa eduskunnalle seuraavat suositukset.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun suositukset eduskunnalle:

SUOSITUS 1:

KÄYNNISTETÄÄN YHDENVERTAISUUSLAIN OSITTAISUUDISTUS

Syrjinnän uhrin oikeussuojan vahvistamiseksi yhdenvertaisuusvaltuutetulle annettaisiin työsuojeluviranomaisten ohella toimivalta arvioida myös työelämässä tapahtuvaa syrjintää.

Yhdenvertaisuusvaltuutetulle palautettaisiin mahdollisuus saattaa syrjintää koskeva asia yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan käsiteltäväksi myös uhria nimeämättä.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnalle annettaisiin oikeus määrätä hyvitys syrjinnän uhrille.

Oppilaitoksen toiminta määriteltäisiin syrjinnäksi, jos oppilaitos ei puutu oppilaaseen tai opiskelijaan kohdistettuun häirintään.

Varhaiskasvatukseen säädettäisiin yksikkökohtainen velvoite yhdenvertaisuuden edistämiseen ja yhdenvertaisuussuunnitelman laatimiseen vastaavalla tavalla kuin oppilaitoksille.

Työnhakijalla olisi kaikissa tilanteissa mahdollisuus saada selvitys työnantajalta perusteista, joilla valintapäätös on tehty.

SUOSITUS 2:

VALMISTELLAAN ULKOMAALAISLAKIA KOSKEVAT MUUTOKSET

Säädettäisiin todistustaakan jakautumisesta turvapaikanhakijan ja viranomaisen välillä ja erityisesti turvattaisiin lainsäädäntömuutoksin määritelmädirektiivin (2011/95/EU) artiklan 4 kohdan 4 soveltaminen siten, että turvapaikanhakijan kokema aiempi oikeudenloukkaus katsotaan vakavaksi osoitukseksi hakijan perustellusta pelosta joutua vainotuksi tai todellisesta vaarasta joutua kärsimään vakavaa haittaa, jollei ole perusteltua syytä arvioida, ettei tämä vaino tai vakava haitta tule toistumaan.

Oikeus perhe-elämään turvattaisiin yhtäläisesti pakolaisaseman ja toissijaisen suojeluaseman saaneille siten, ettei heidän perheenyhdistämishakemuksiinsa sovellettaisi toimeentuloedellytystä, joka voi käytännössä johtaa syrjintään taloudellisen aseman perusteella. Erityisesti tulisi huomioida lapsen oikeus perhe-elämään ja vanhempiensa hoivaan. Vähintäänkin pakolaisaseman saaneiden perheenyhdistämishakemuksiin sovellettava suotuisampi kohtelu olisi ulotettava koskemaan myös toissijaista suojelua saaneita, sillä erilaiselle kohtelulle ei ole hyväksyttäviä perusteita.

SUOSITUS 3:

VALMISTELLAAN VASTAANOTTOLAKIA KOSKEVAT MUUTOKSET

Selvitettäisiin vastaanottolain vaikutukset ilman oleskelulupaa oleskelevien henkilöiden määrän kasvuun ja toteutettaisiin tarvittavat lainmuutokset sen turvaamiseksi, että vastaanottopalvelut eivät lakkaisi ennen kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneen hakijan maastapoistamispäätöksen täytäntöönpanoa.

SUOSITUS 4:

SELVITETÄÄN PALOMUURIN KÄYTTÖÖNOTTO ILMAN OLESKELULUPAA OLESKELEVIEN KOHDALLA

Ilman oleskelulupaa oleskeleville henkilöille taattaisiin mahdollisuus asioida viranomaisen kanssa ilman pelkoa maastapoistamispäätöksen täytäntöönpanosta asioinnin seurauksena.

SUOSITUS 5:

SÄÄDETÄÄN LAILLA VÄLTTÄMÄTTÖMÄSTÄ HUOLENPIDOSTA JA TOIMEENTULOSTA

Perustuslain 19 §:ssä säädetystä välttämättömästä huolenpidosta ja toimeentulosta, johon kaikilla - myös ilman oleskelulupaa oleskelevilla henkilöillä - on oikeus, säädettäisiin lailla.

SUOSITUS 6:

YHDENVERTAISUUSVALTUUTETUN MAASTAPOISTAMISEN TÄYTÄNTÖÖNPANON VALVONNAN RESURSSIT VAKINAISTETAAN

Julkisen talouden suunnitelmassa huolehdittaisiin, että valtuutetun lakisääteiselle tehtävälle varataan vakituiset resurssit.

SUOSITUS 7:

SELKIYTETÄÄN IHMISKAUPAN UHRIEN AUTTAMISTA KOSKEVAA LAINSÄÄDÄNTÖÄ

Ihmiskaupan uhrien erityisasemaa palveluiden saajina parannettaisiin esimerkiksi säätämällä erillislaki sosiaali- ja terveysministeriön johdolla tai sisällyttämällä ihmiskaupan uhrien erityisasema ja oikeus auttamistoimiin sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskevaan yleislainsäädäntöön ja turvaamalla sosiaali- ja terveystoimen riittävä ohjaus.

Ihmiskaupan uhrien auttamisen ja rikosprosessin kytköstä heikennettäisiin siten, että lainsäädäntö ja sen soveltaminen olisivat nykyistä paremmin sopusoinnussa Suomea sitovan kansainvälisen ja EU-oikeuden kanssa.

Auttamisen uhrilähtöisyyttä vahvistettaisiin, jotta erityisen haavoittuvassa asemassa olevat ihmiskaupan uhrit ohjautuisivat nykyistä useammin ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään.

SUOSITUS 8:

VALMISTELLAAN ULKOMAALAISLAKIA KOSKEVAT MUUTOKSET IHMISKAUPAN UHRIEN OLESKELULUVISTA

Ihmiskaupan uhrin jatkuvaluonteisen oleskeluluvan perusteita muutettaisiin siten, että oleskeluluvan saamiseksi riittää uhrin ”haavoittuva asema” nykyisen ”erityisen haavoittuvan aseman” sijaan.

Arvioitaisiin mahdolliset muutostarpeet myös tilapäiseen ihmiskaupan uhrin oleskelulupaan.

SUOSITUS 9:

VALMISTELLAAN LAINMUUTOS TYÖSUOJELUVIRANOMAISEN TOIMIVALLAN LAAJENTAMISEKSI IHMISKAUPPARIKOKSIIN

Työsuojeluviranomaisen toimintaa ohjaavaa ns. valvontalakia (44/2006) muutettaisiin siten, että työsuojeluviranomaisen ilmoitettava myös epäilemästään ihmiskaupparikoksesta poliisille.

Koko kertomus on luettavissa verkossa osoitteessa:
www.syrjinta.fi/eduskuntakertomus

IHMISKAUPAN VASTAISEN TOIMINNAN KEHITYS SUOMESSA

• EU:n puitepäätös ihmiskaupan torjunnasta (2002/629/YOS)	**2002**					
• EU:n direktiivi ihmiskaupan uhrien ulkomaalaisoikeudellisesta asemasta (2004/81/EY) • Ihmiskauppa säädetään rangaistavaksi teoksi	**2004**					
• Ensimmäinen ihmiskaupan vastainen toimintasuunnitelma hyväksytään	**2005**		2			
• Suomi liittyy Palermon ihmiskauppalisäpöytäkirjaan (SopS 70-71/2006) • Ulkomaalaislakiin lisätään säännökset ihmiskaupan uhrien oleskeluluvasta ja harkinta-ajasta (ulkomaalaislain muutokset) • Käräjäoikeus antaa ensimmäisen ihmiskauppatuomionsa	**2006**		4		7	
• Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä aloittaa toimintansa • Hovioikeus antaa ensimmäisen ihmiskauppatuomionsa	**2007**		3		0	
• Ihmiskaupan vastainen tarkennettu toimintasuunnitelma annetaan	**2008**		6		5	
• Vähemmistövaltuutettu (nyk. yhdenvertaisuusvaltuutettu) aloittaa kansallisena ihmiskaupparaportoijana • **Valtuutetun** yhteistyö ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän kanssa alkaa	**2009**	14	3		0	
• **Valtuutettu** antaa ensimmäisen kertomuksensa eduskunnalle • **Valtuutetun** yhteistyö poliisin kanssa tiivistyy	**2010**	23	13	2	0	
• EU:n ihmiskauppadirektiivi (2011/36/EU) • **Valtuutetun suositus:** oikeusministeriö asettaa työryhmän valmistelemaan rikoslain muutoksia • **Valtuutetun** yhteistyö Maahanmuuttoviraston kanssa tiivistyy • **Valtuutetun** yhteistyö työsuojeluhallinnon kanssa tiivistyy	**2011**	80	30	3	1	
• Suomi liittyy Euroopan neuvoston ihmiskaupan vastaista toimintaa koskevaan yleissopimukseen (SopS 43-44/2012) • **Valtuutetun suositus:** sisäministeriö asettaa työryhmän valmistelemaan ehdotusta ihmiskauppaa koskevan erityislain säätämiseksi • Poliisi antaa ohjeen ihmiskaupparikosten tutkinnasta • **Valtuutetun suositus:** työsuojeluhallinto antaa ohjeen ihmiskaupan tunnistamisesta ja uhrien auttamisjärjestelmään ohjaamisesta	**2012**	88	25	7	7	15
• **Valtuutetun suositus:** sisäministeriö asettaa työryhmän valmistelemaan ihmiskaupan vastaisen toiminnan koordinaation järjestämistä valtioneuvostossa • **Valtuutettu** antaa kertomuksensa Suomen ihmiskaupan vastaisen toiminnan yhteensopivuudesta Euroopan neuvoston ihmiskauppayleissopimuksen kanssa	**2013**	108	21	7	4	11
• **Valtuutetun suositus:** valtioneuvoston ihmiskaupan vastaisen toiminnan koordinaattori aloittaa toimintansa • Euroopan neuvoston ihmiskauppayleissopimuksen täytäntöönpanoa seuraava valvontaelin GRETA vierailee ensimmäistä kertaa Suomessa • **Valtuutettu** antaa toisen kertomuksensa eduskunnalle • Korkein oikeus antaa ensimmäisen ihmiskauppatuomionsa	**2014**	85	20	5	0	26
• **Valtuutetun suositus:** lainmuutokset rikoslakiin ja ihmiskaupan uhrien auttamista koskevaan lakiin tulevat voimaan • GRETAn suositukset annetaan Suomelle	**2015**	88	30	7	7	11
• **Valtuutettu** julkaisee selvityksensä ulkomaalaislain soveltamiskäytännöstä ihmiskaupan uhrien kohdalla	**2016**	167	72	8	6	17
• **Valtuutetun suositus:** maahanmuuttovirasto uudistaa käytäntöjään ihmiskaupan uhrien oleskelulupahakemusten käsittelyssä	**2017**	245	71	5	*	18

kpl/vuosi = Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän asiakasmäärät

kpl/vuosi = Tutkitut rikokset rikosnimikkeellä ihmiskauppa

kpl/vuosi = Nostetut syytteet rikosnimikkeellä ihmiskauppa

kpl/vuosi = Tuomitut rikosnimikkeellä ihmiskauppa

kpl/vuosi = Myönnetyt turvapaikat ja oleskeluluvat ihmiskaupan uhreille.

* *= Vuonna 2017 annettujen ihmiskauppatuomioiden määrä ei vielä tiedossa*